Okuma: Şiir ve Deneme Metinlerinde Anlam Oluşturma

TDE2.2. "Sözün İnceliği" temasında ele alınan metinlerde anlam oluşturabilme

HATIRLAYALIM

- Edebî metinler kurmaca gerçeklik, imgesel dil ve estetik haz barındırırken; öğretici metinler doğrudan bilgi verir.
- Şiirde anlam açık ileti ve örtük ileti olarak ikiye ayrılır; örtük iletiler çağrışım ve söz sanatlarıyla örülür.
- Deneme, yazarın herhangi bir konuda kesin ispat kaygısı gütmeden kendi kendisiyle konuşur gibi yazdığı samimi türdür.

1 EŞLEŞTİRME

Şiirde sıkça kullanılan edebî sanatları tanımlarıyla eşleştiriniz.

Teşbih	İstiare	Tezat	Telmih
Benzetme sanatı	Eğretileme sanatı	Karşıtlık sanatı	Hatırlatma sanatı

- ☐ 1. Teşbih
- ☐ 2. İstiare
- ☐ 3. Tezat
- ☐ 4. Telmih

a) Benzetmenin temel ögelerinden (benzeyen veya benzetilen) yalnızca biriyle yapılan sanat

b) Şiirde birbirine karşıt anlamlı iki kavramı bir arada kullanarak anlamı derinleştirme

c) Herkesçe bilinen tarihî veya efsanevi bir olayı dizede hatırlatma

d) Ortak nitelik taşıyan iki ögeden güçsüz olanı anlatımı pekiştirmek için üstün olana benzetme

2 KISA CEVAP

Görseldeki şiirde açıkça söylenmeyip dizeler arasındaki çağrışım ve imgelerden çıkarılan anlama ne denir?

ÖRTÜK İLETİ VE İMGE DÜNYASI

Şiirde doğrudan söylenmeyen, dizeler arasındaki sezgi ve çağrışımlar

Okuyucunun zihninde yeni ve özgün anlam katmanları oluşturur.

3 AÇIK UÇLU · DÜŞÜN

Bir deneme metninde yazarın düşüncelerini ispatlama zorunluluğu var mıdır? Açıklayınız.

4 ÇOKTAN SEÇMELİ

Görseldeki metin karşılaştırma şemasına göre edebî metinleri öğretici metinlerden ayıran en temel fark hangisidir?

METİN TÜRLERİ KARŞILAŞTIRMASI

Edebî (Sanatsal) Metin	Öğretici Metin
Estetik haz · Öznel · Yan anlam	Bilgi verme · Nesnel · İlk anlam

(A) Kurmaca bir gerçekliğe dayanması ve estetik heyecan uyandırmayı amaçlaması

(B) Okuyucuya kesin ve bilimsel kuralları kanıtlamaya çalışması

(C) Yalnızca terim anlamlı ve nesnel sözcüklerle oluşturulması

(D) Herhangi bir duygu ve hayal ögesine kesinlikle yer vermemesi

5 DOĞRU MU, YANLIŞ MI?

Şiir ve deneme türünün nitelikleriyle ilgili ifadelerden doğru olanlara D, yanlış olanlara Y yazınız.

Kafiye & Redif	Ölçü	Aliterasyon	Asonans
Ses benzeşmesi	Hece veya aruz	Ünsüz tekrarı	Ünlü tekrarı

	D	Y
Deneme türünde yazar düşüncelerini bilimsel deneylerle ispatlamak zorunda değildir.	☐	☐
Şiirde ritim yalnızca dize sonlarındaki hece sayısı eşitliğiyle sağlanır.	☐	☐
İmge, şairin dış dünyayı kendi hayal gücüyle yeniden biçimlendirmesidir.	☐	☐
Öğretici metinlerde kelimeler daima çok anlamlı ve kapalı kullanılır.	☐	☐

6 KISA CEVAP

Şiirde ses tekrarlarından aliterasyon ile asonans arasındaki temel farkı yazınız.

7 TABLOYU TAMAMLA

Edebî metin ile öğretici metin karşılaştırma tablosundaki boşlukları doldurunuz.

Ölçüt	Edebî Metin (Şiir, Hikâye)	Öğretici Metin (Makale, Rapor)
Temel Amaç	Estetik zevk ve heyecan uyandırma	
Gerçeklik Türü		Dış dünyadaki somut nesnel gerçeklik
	Şiirsel (sanatsal) ve çağrışımsal işlev	Göndergesel (bilgilendirici) işlev
Anlatım Tutumu	Öznel, sezgisel ve çok anlamlı	

8 EŞLEŞTİRME

Şiir tahlili kavramlarını anlamlarıyla eşleştiriniz.

İmge	Ritim	Tema	Nazım Birimi
Zihinsel özgün tasarım	Düzenli akış ve ses	Şiirin temel duygusu	Dize veya dörtlük

- ☐ 1. İmge
- ☐ 2. Çağrışım
- ☐ 3. Tema
- ☐ 4. Ritim

a) Vurgu, durak ve ses tekrarlarıyla sağlanan düzenli iç uyum

b) Bir kelimenin okur zihninde uyandırdığı diğer duygu ve düşünceler

c) Şiirde dile getirilen en genel duygu, durum veya düşünce

d) Dış dünyanın şairin hayal gücünde özgün bir dille canlandırılması

9 DOĞRU MU, YANLIŞ MI?

Edebî metinlerde anlam katmanlarıyla ilgili ifadelerden doğru olanlara D, yanlış olanlara Y yazınız.

	D	Y
Edebî metinler her okurda farklı çağrışım ve duygular uyandırabilir.	☐	☐
Açık iletiyi anlamak için metnin altındaki sembolleri çözmek şarttır.	☐	☐
Şiirdeki ses olayları anlamı ve ahengi pekiştiren estetik unsurlardır.	☐	☐
Deneme yazıları yalnızca gazete haberlerinin aynen tekrarından oluşur.	☐	☐

10 SIRALAMA

Görselde verilen bir şiirde anlam oluşturma ve çözümleme basamaklarını 1'den 4'e sıralayınız.

1. Okuma	2. Şekil	3. Anlam	4. Yorum
Ses ve ritmi sezme	Ölçü ve ahenk	İmge ve tema	Estetik sentez

- ☐ Metindeki imge, söz sanatları ve çağrışımları tespit etme
- ☐ Şiirin başlığına, şairine ve biçimine bakarak ön tahminde bulunma
- ☐ Şiiri sesli okuyarak ahenk, vurgu ve ritim unsurlarını hissetme
- ☐ Açık iletiler ile örtük iletileri kanıtlar göstererek yorumlama

11 ÇOKTAN SEÇMELİ · DÜŞÜN

Görseldeki deneme kesitinde yazarın okuyucuyla sohbet eder gibi samimi bir üslupla kendi düşüncelerini aktarması deneme türünün hangi özelliğini gösterir?

DENEME TÜRÜ VE SAMİMİ ÜSLUP

Yazarın kendisiyle veya okuyucuyla sohbet edermiş gibi içten anlatımı

Kesin kurallara ve kanıtlama zorunluluğuna bağlı değildir.

(A) Yazarın kendisiyle konuşur gibi içten ve özgürce yazmasını

(B) Akademik bir makale gibi dipnotlar ve kaynakça sunmasını

(C) Olayları kronolojik sıraya göre bir kahraman üzerinden anlatmasını

(D) Toplumu yönlendirmek için kesin kurallar ve kanunlar koymasını

12 ŞİFRELİ KELİME

İpuçlarına karşılık gelen edebiyat kavramlarını yazınız. Numaralı kutulardan 'ŞİİR' kelimesini bulunuz.

ANAHTAR KAVRAM: Ş - İ - İ - R

1	2	3	4
Ş	İ	İ	R

Duyguları estetik ve ahenkli dizelerle ifade eden sanatçı ☐☐☐☐

Şairin zihninde kurduğu özgün düşsel tasarım ☐☐☐☐

Metnin okuyucuya iletmek istediği açık veya örtük mesaj ☐☐☐☐☐

Dizelerdeki ses, vurgu ve durakların düzenli ahengi ☐☐☐☐☐

Turuncu kutulardaki harfler yukarıdan aşağıya:

_____